

Vergaderjaar 1984–1985, Nr. 177a

18 146 (R1239)**Goedkeuring van het op 28 april 1983 te Straatsburg tot stand gekomen Zesde Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, inzake de afschaffing van de doodstraf****MEMORIE VAN ANTWOORD**

Ontvangen 21 augustus 1985

De ondergetekenden beantwoorden het voorlopig verslag van de vaste commissie voor Justitie als volgt.

De leden van de V.V.D.-fractie zouden gaarne nog enige nadere opheldering verkrijgen naar aanleiding van de beschouwingen van de regering in de stukken nrs. 6, blz. 2, en 8, blz. 1 in antwoord op vragen van de leden van de V.V.D.-fractie van de vaste commissie voor Justitie van de Tweede Kamer. Het betrof hier de vraag, of niet voorafgaand aan ratificatie van het onderhavige protocol aanpassing dient plaats te vinden van wetten welke de doodstraf nog kennen. Volgens genoemde beschouwingen van de regering zou deze vraag ontkennend dienen te worden beantwoord. Immers artikel 114 Grondwet bepaalt dat de doodstraf niet kan worden opgelegd. Zonder dat het beginsel van onschendbaarheid der wetten wordt aangetast biedt in een eventueel voorkomend geval dit artikel een leidraad bij de rechterlijke straftoemeting in die zin dat de rechter tot een grondwetsconforme uitoefening van zijn strafbevoegdheid kan komen door in plaats van de doodstraf een vrijheidsstraf op te leggen.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen of uit ons standpunt mag worden opgemaakt, dat artikel 114 Grondwet afschaffende werking heeft.

De bestaande wettelijke bepalingen waarin strafbare feiten nog met de doodstraf worden bedreigd behouden in onze opvatting hun formele rechtskracht, totdat overeenkomstig de daarvoor voorgeschreven procedure van wetwijziging in het vervallen van die strafbedreiging zal zijn voorzien. Echter met de inwerkingtreding van artikel 114 Grondwet is, zoals in de memorie van toelichting bij het onderhavige wetsvoorstel (blz. 3) werd opgemerkt, de doodstraf in Nederland wél feitelijk integraal afgeschaft.

De leden van de V.V.D.-fractie merkten vervolgens op dat onduidelijk in ons standpunt is gebleven, welke interpretatie eigenlijk aan het begrip «grondwetsconforme wetsinterpretatie» moet worden gegeven in het licht van het bepaalde in artikel 140 Grondwet. Zij vroegen of de handhaving in dat artikel bedoeld met zich kan brengen, dat niettemin bij de interpretatie van de gehandhaafde bepalingen rekening moet worden gehouden met de gewijzigde Grondwet.

Wij beantwoorden deze vraag bevestigend, met dien verstande, dat wij in dit verband liever van «toepassing» dan van «interpretatie» van de gehandhaafde bepalingen zouden willen spreken.

De in artikel 140 Grondwet bedoelde handhaving houdt in dat de bestaande wetten en andere regelingen die in strijd zijn met een verandering in de Grondwet, in ieder geval hun formele rechtskracht behouden, totdat daarvoor overeenkomstig de Grondwet een voorziening is getroffen.

Artikel 140 verzet zich er echter geenszins tegen, dat bij deze handhaving, voorzover de desbetreffende wetten en andere regelingen dat toelaten, rekening wordt gehouden met veranderingen in de Grondwet. Voor zodanig «rekening» houden is in het onderhavige geval des te meer reden, omdat artikel 114 een absoluut karakter heeft, en er geen enkele twijfel over kan bestaan, welke consequenties voor de wetgever uit deze bepaling voortvloeien. Omdat nergens in de bestaande wetgeving de doodstraf als enige sanctie op een bepaald vergrijp is gesteld, maar altijd tevens de strafbedreiging van levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren is voorzien, is de rechter steeds in staat om bij de «handhaving» van de desbetreffende strafbepalingen de grondwettelijke norm, dat de doodstraf niet kan worden opgelegd, na te leven. Op die wijze kan de rechter in onze opvatting gelijktijdig rechtdoen aan het bepaalde in artikel 114 en artikel 140 van de Grondwet, zodat inderdaad van een grondwetsconforme wetstoepassing gesproken kan worden.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen aansluitend nog, wat eigenlijk de in artikel 140 Grondwet bedoelde handhaving inhoudt nu in casu kennelijk artikel 114 Grondwet daarboven prevaleert.

Blijkens het bovenstaande houdt in onze opvatting de in artikel 140 Grondwet bedoelde handhaving in casu in ieder geval in, dat de desbetreffende bepalingen hun formele rechtskracht behouden totdat zij bij wet zijn aangepast. Van een «prevaleren» van artikel 114 Grondwet kan dan ook slechts in meer feitelijke zin worden gesproken; in die zin namelijk, dat voorzover in de desbetreffende bepalingen met de doodstraf wordt bedreigd, die straf geen praktische toepassing meer zal vinden.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen tenslotte, of de ratificatie van het onderhavige protocol vòòr het moment van aanpassing van de desbetreffende wetgeving enigerlei wijziging aanbrengt in de Nederlandse rechtssituatie uit een oogpunt van rechterlijke bevoegdheid tot oplegging van de doodstraf in exceptionele omstandigheden.

In antwoord op deze vraag merken wij het volgende op. In strikt formele zin zou wellicht van een wijziging in de Nederlandse rechtssituatie gesproken kunnen worden. Immers betoogd kan worden dat de rechter strikt formeel ook na de inwerkingtreding van artikel 114 Grondwet zijn bevoegdheid tot het opleggen van de doodstraf heeft behouden, hoewel artikel 114 hem categorisch verbiedt van die bevoegdheid gebruik te maken en die «bevoegdheid» daarmee materieel tot een dode letter is geworden. Indien men die interpretatie aan het begrip «bevoegdheid» zou willen geven, zou inderdaad bij ratificatie van het onderhavige protocol sprake kunnen zijn van een wijziging in de rechtssituatie. Artikel 1, tweede volzin, van het protocol is immers een bepaling die naar haar inhoud een ieder kan verbinden.

Dit brengt ingevolge artikel 94 Grondwet mee dat in rechte kan worden afgedwongen dat de daarmee strijdige doodstrafbepalingen in de Nederlandse wetgeving buiten toepassing blijven. Op grond daarvan zou kunnen worden geconcludeerd, dat de eventueel nog bestaande formele «bevoegdheid» tot toepassing van de doodstraf na ratificatie van het protocol teloor zal gaan. Materieel brengt echter in onze opvatting de ratificatie van het protocol geen wijziging in de bestaande rechtssituatie, omdat de doodstrafbepalingen in de Nederlandse wetgeving al door de inwerkingtreding van artikel 114 Grondwet op 17 februari 1983 feitelijk dode letters zijn geworden.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. van den Broek

De Minister van Binnenlandse Zaken,
J. G. Rietkerk

De Minister van Defensie,
J. de Ruiter